

Naposljetku, knjiga završava *Pogovorom / Prefazione* (669-678) recenzenta knjige Josipa Vrandečića, *Životopisom / Biografija Nikole Čolaka* (679-682), *In memoriamom* objavljenim povodom smrti toga zaslužnoga hrvatskoga znanstvenog pregaoca (683-684), *Popisom slika* (686), *Ispravicima onomastičkog indeksa* (687) i *Sadržajem* (688).

Na kraju je potrebno napomenuti da se edicija *Hrvatski pomorski regesti* planira nastaviti objavljivanjem novih svezaka. Desetci tisuća dokumenata, koji još uvijek stoje na raspolaganju, zasigurno će, kada jednom budu ukoričeni u jedinstvene sveske, omogućiti istraživačima – i to ne samo hrvatskim – jedan novi i konkretniji znanstveni uvid u povijest jadranskoga i sredozemnoga pomorstva 18. stoljeća

Lovorka Čoralčić

Spisi istarskih bilježnika II.: Spisi porečkih bilježnika, sv. I. Registri porečkih bilježnika Henrika de Artizanibusa (1433. – 1434.) i Antuna de Teodorisa (1435. – 1449.), uvodnu studiju, prijepis isprava i regesta izradio Zoran Ladić, kazala izradio Marino Martinčević, Pazin: Državni arhiv u Pazinu, 2018, 283 stranice

Knjiga pod gornjim naslovom druga je iz serije *Spisi istarskih bilježnika*, a prva u podseriji *Spisi porečnih bilježnika*. Projekt objavljivanja istarskih bilježničkih spisa potaknuo je prije petnaestak godina Državni arhiv u Pazinu te je 2008. godine objavljena prva knjiga u glavnome nizu pod naslovom *Spisi labinskog bilježnika Bartolomeja Gervazija (1525. – 1550.)*. Knjigu porečkih bilježnika priredio je Zoran Ladić te ona sadrži prijepise 146 isprava iz razdoblja od 22. studenoga 1433. do 16. prosinca 1448. godine. Istraživanje vanjskih značajki rukopisa donijelo je bitne nove spoznaje o porečkome notarijatu. Podrobna kodikološka raščlamba koju je pro-

veo priređivač utvrdila je da je kodeks na papiru naknadno uvezan, odnosno da ne odražava vrijeme nastanka imbrevijatura. Točnije, one nisu kronološki poredane, a priređivač je uspio rekonstruirati originalni kronološki i sadržajni redosljed isprava. Također, utvrđeno je da su u knjižici uvezani – osim spisa bilježnika Antuna de Teodorisa – i spisi bilježnika Henrika de Artizanibusa. Spisi obaju bilježnika pohranjeni su u Državnome arhivu u Pazinu pod signaturom HR-DAPA 8. Većina isprava pisana je na latinskome jeziku, a tek malen dio mletačkim dijalektom. Gotičko se pismo koristi u cijelome tekstu. Nadalje, prva knjiga sadrži pretežito privatno-pravne spise, dočim u drugoj prevladavaju oporuke. Sveukupno je riječ o dokumentima različitoga sadržaja koji donose podatke o kupoprodajnim ugovorima zemljišnih posjeda, kuća, prehrambenih proizvoda, ali i o mirazima, inventarima, trgovačkim i obrtničkim djelatnostima iz kojih se zrcali gospodarsko i društveno svakodnevlje žitelja porečke komune. U knjizi nalazimo i brojne vrijedne podatke o istarskoj (ponajprije o porečkoj gradskoj i distriktnoj) topografiji, toponimiji i hagio-toponimiji, zatim podatke o građevinskim i umjetničkim aktivnostima na sakralnim i svjetovnim objektima u gradu i u brojnim selima razasutima diljem distrikta. Važne podatke ove isprave pružaju o društvenoj strukturi komune, o migracijskim procesima, obiteljskome životu, položaju i ulozi žene u gradskoj i seoskoj svakodnevnici kao i drugim temama neophodnim za cjelovitije razmatranje kasnosrednjovjekovnoga života toga kraja. Nadalje, isprave koje donose inventare važan su izvor za proučavanje materijalne kulture (uređenost interijera i eksterijera pojedinih kućanstva, stil odijevanja bogatih i siromašnih žitelja komune, korištenje oruđa i oruža i drugo). Bilježnička knjiga vrijedan je izvor i o pobožnosti Porečana toga doba, ponajprije kroz podatke o hodočašćima, darivanju oporučnih legata za spas pokojnikove duše, brizi za osobe na marginama društva te uopće o materijalnome pomaganju siromašnih članova zajednice.

Kada je riječ o strukturi knjige koja se ovdje prikazuje, ona započinje sažetim i preglednim *Predgovorom urednice* Mirjane Matijević Sokol (7-8) te *Uvodnikom* koji potpisuje priređivač Zoran Ladić (9-15) i u kojemu se prikazuju sadržajne i diplomatske osobine izvora. Slijede popisi porečkih bilježnika koji su pisali isprave u ovoj knjizi kao i popis porečkih i drugih bilježnika koji se ovdje spominju (17-18). U sklopu *Tehničkih napomena* (19) priređivač donosi razrješenja znakova i kratica korištenih pri prijepisu dokumenata.

Središnji i svakako najvažniji dio knjige sadrži prijepise isprava obojice bilježnika. Prvi je obrađen porečki bilježnik Henrik *de Artizanibus*, a riječ je o deset isprava u razdoblju od 1433. do 1434. godine (21-33). Znatno se više isprava (135) odnosi na registar porečkoga bilježnika Antuna *de Teodorisa*, a zahvaćeno je razdoblje od 1435. do 1448. godine (35-214). U nastavku knjige priređivač donosi regeste svih ovdje prepisanih dokumenata (215-232), a knjiga završava *Izborom iz preslike rukopisa* (233-240), kazalima osobnih imena, kazalima imena zemljopisnih pojmova i predmetnim kazalom (241-281) te *Sadržajem* (283).

Objavljivanje arhivskoga gradiva iznimno je težak, mukotrpan i dugotrajan znanstveni posao, nažalost prečesto podcijenjen pri vrednovanju znanstvenih rezultata onih istraživača koji se u njega imaju hrabrosti i strpljenja upustiti. Nije potrebno naglašavati koliko drugim znanstvenicima rad olakšava ovako kvalitetno, metodološki korektno i pomno načinjena knjiga izvornoga gradiva. U tome smislu dodatno treba pohvaliti trud priređivača Zorana Ladića, kao i ravnatelja Državnoga arhiva u Pazinu, koji je prepoznao vrijednost objavljivanja gradiva i svesrdno podupro ovaj projekt koji će se, vjerujemo, nastaviti i u budućnosti.

Lovorka Čoralić

Sačuvaj nas Bože rata, kuge, gladi i velike trešnje: Dubrovnik kroz krize, sukobe i solidarnost: Zbornik radova iz sesije "Dubrovnik kroz krize, sukobe i solidarnosti" održane u sklopu V. kongresa hrvatskih povjesničara na Sveučilištu u Zadru od 5. do 8. listopada 2016., urednik Gordana Ravančić, Zagreb: Hrvatski institut za povijest, 2018, 136 stranica

Zbornik radova *Sačuvaj nas Bože rata, kuge, gladi i velike trešnje* predstavlja dio rezultata izlaganja održanih na sesiji "Dubrovnik kroz krize, sukobe i solidarnosti" održane u sklopu V. kongresa hrvatskih povjesničara na Sveučilištu u Zadru od 5. do 8. listopada 2016. Prema riječima urednika Gordana Ravančića cilj je bio okupiti različite istraživače dubrovačke prošlosti te raspraviti pitanje kriza i solidarnosti u kontekstu povijesti Dubrovnika i Dubrovačke Republike. Iako u samome pregledu izlaganja ima deset različitih tema na području kriza i solidarnosti, sam Zbornik sadrži šest napisanih radova koje ću ukratko opisati. *Grad kao solidarna zajednica: Što povezuje gradove Lübeck i Dubrovnik?* rad je Ludwiga Steindorffa u kojemu autor uspoređuje sjevernonjemački grad Lübeck te naš Dubrovnik. Bez obzira što su na prvi pogled ta dva grada vrlo različita te imaju različitu povijest svoga nastanka, autor vrlo lijepo navodi sličnosti koje povezuju Dubrovnik i Lübeck. Oba grada doživjela su trgovački uspon u razvijenome i kasnome srednjem vijeku te su bila izrazito važna trgovačka središta. Nadalje, autor navodi kako oba grada sadrže slične strukturne osobine. I jedan i drugi imenuju se komunama (commune/Gemeinde), a dubrovački knez, kasnije rektor, odgovara Bürgermeistaru Lübecka. U oba su grada u 13. stoljeću utemeljeni franjevački i dominikanski samostan te još mnoge druge karakteristike. Sve je to posljedica strukturnoga izjednačavanja gradova na prostoru zapadne Crkve zbog čega su ova dva, relativno udaljena, grada kudikamo sličnija nego što se na prvi pogled čini.